

TİCARİ KAZANÇLARIN BASİT USULDE VERGİLENDİRİLMESİ

Abdulkadir YILDIRIM*

I. GİRİŞ:

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununa göre ticari kazanç; gerçek (bilanço veya işletme esas) veya götürü usullere göre tespit edilirken, 29.07.1998 tarihinde yürürlüğe giren 4369 sayılı kanunun 11 maddesiyle 01.01.1999 tarihinden geçerli olmak üzere "Götürü Usul" kaldırılarak yerine "Basit Usul" getirilmiştir.

II. AMAÇ:

Bilindiği üzere; götürü usulde vergilendirilen mükelleflerin ticari kazançları, Maliye Bakanlığı'nca her yıl tanzim edilen cetveller üzerinden derecelerine göre tespit edilmekte ve söz konusu mükellefler bakanlıkça tespit edilen kazançları üzerinden vergilendirilmektedir.

Bu durum, bir yandan vergi adaletsizliğine neden olmakta diğer yandan belge düzeninin yaygınlaştırılmasını engellemektedir.

Şöyle ki; götürü usulde vergilendirilen mükellefler gerçek kazançlarına bakılmaksızın bakanlıkça belirlenen cetveller üzerinden derecelerine göre vergilendirilmekteydiler ve bu durum, vergide adaletsizliğe yol açmaktaydı.

Götürü usulde vergilendirilen mükelleflerin belge düzenleme, defter tutma vs. zorunlulukları bulunmadığından bu mükellefler satılan emtia veya yapılan hizmet karşılığında belge düzenlemiyorlardı. Almak zorunda oldukları belgeleri ise götürülük şartlarını ihlal etmek kaygısıyla almıyorlar veya muhafaza etmiyorlardı. Bu durum, belge düzeninde kopmaları ortaya çıkarmakta ve gerçek usulde vergilendirilen mükelleflerin faaliyetlerinin izlenmesi ve kazançlarının gerçek tutarının tespitini engellemekte, dolayısıyla kayıt dışı ekonomiyi beslemekteydi.

Vergilendirmede gerçek kazancın esas alınmasının sağlanması, belge düzeninin yerleştirilmesi ve kayıt dışı ekonominin kontrol altına alınması amaçlarıyla 4369 sayılı kanunla yapılan düzenlemeler sonucu götürü

(*) Vergi Denetmen Yrd.

usulde ticari kazanç tespiti yöntemi tamamen kaldırılmış ve yerine yukarıda sözünü ettiğimiz aksaklıklara meydan vermeyecek bir uygulamaya olan basit usul getirilmiştir.

III. BASİT USULDE VERGİLENDİRME:

Yukarıda belirtildiği üzere; 01.01.1999 tarihinden itibaren ticari kazancın tespitinde götürü usul kaldırılmış, yerine basit usul getirilmiştir.

193 sayılı G.V.K.'nın 47. maddesinde belirtilen genel şartlar ile 48. maddesinde belirtilen özel şartları taşıyan ve götürü usulde vergilendirilen ticari kazanç sahipleri 01.01.1999 tarihinden itibaren basit usulde vergilendirileceklerdir. Mükelleflerin gerçek usulde vergilendirilmek istemeleri halinde ise vergilendirme gerçek usulde olacaktır.

A- Basit Usulde Belge Düzeni:

Basit usulde vergilendirilen mükelleflerin 213 sayılı V.U.K.'nda belirtilen fatura, perakende satış fişi....v.s. belgeleri düzenlenmeleri ve almaları zorunludur. Bu geçiş döneminde mükelleflerin yeni düzenlemeye intibak edebilmeleri ve gerekli hazırlıkları tamamlayabilmeleri için Maliye Bakanlığı bazı kolaylıklar sağlamıştır.

Buna göre; mükellefler 30.06.1999 tarihine kadar belge vermedikleri günlük hasılatları için gün sonuna tek bir fatura düzenle-

yebileceklerdir. Düzenlenen faturada alıcıya ilişkin bilgiler yerine "..... tarihli toplam hasılat" ibaresinin yazılması, satılan emtia veya yapılan hizmet farklı KDV oranlarına tabi ise hasılatın KDV dahil olmak üzere faturalarda ayrı ayrı toplamalar halinde gösterilmesi bakanlıkça uygun görülmüştür. Ancak, müşterilerin istemeleri halinde belge isteyen müşterisinin belgesini anında düzenlemek zorundadırlar.

Mükelleflerin düzenlemek zorunda oldukları belgeleri bastırmak için vergi dairesinden izin almalarına gerek bulunmamakta olup, söz konusu belgeleri bağlı bulundukları mesleki teşekküllerden temin edeceklerdir. Belgeler mesleki teşekküller tarafından bastırılacak ve belgelerde 213 sayılı V.U.K.'nda belirtilen asgari bilgiler ile özel işaret (amblem) yer alacaktır. Mesleki teşekküller kimlere hangi belgeleri verdiklerini, hangi belgelerin kendilerine iade edildiğini mükellefler itibariyle zimmetli kayıtlarında izleyeceklerdir.

B- Mükellef Kayıtlarının Tutulması:

Basit usulde vergilendirilen mükellefler, 01.01.1999 tarihinden itibaren faaliyetlerine ilişkin mal alış ve giderleri ile hasılatlarını tevsik eden üç aylık işlemlerine ait belgeleri bağlı bulundukları mesleki teşekküllerce kendilerine verilen zarflara koyacak ve söz konusu zarfları takip eden ayın 10'una ka-

dar bağılı bulundukları mesleki teşekküllerce oluşturulan bürolara teslim edeceklerdir.

Bürolar, mükelleflerden zarf içinde teslim aldıkları belgeleri bilgisayar ortamında kayıt edeceklerdir. Bu kayıt sırasında belge bilgileri (belgenin tarih ve nosu, tutarı, KDV, vs.) ayrı sütunlarda göstereceklerdir.

Bürolar teslim aldıkları belgeleri kayıt işlemleri tamamlandıktan sonra mükellefler bazında ayrı ayrı dosyalarda saklayacaklardır. Takibeden yılın Ocak ayı içinde "Hesap Özeti" çıkararak gelir vergisi beyannamesine ekleyecekler, beyanname verildikten sonra belgeleri mükelleflere iade edeceklerdir. Mükellefler bürolardan aldıkları belgeleri zamanaşamı süresi içinde muhafaza ve istenildiğinde ibraz etmek zorundadırlar.

C- Stok Malların Beyanı:

Götürü usulde vergilendirilmekte iken, basit usulde vergilendirme kapsamına alınan mükellefler, 01.01.1999 tarihi itibarıyla mevcut mallarını alış bedelleri ile, bu bedel bilinmiyorsa kendileri tarafından tespit edilecek rayiç bedelleri ile değerlemeye tabi tutacaklardır. Söz konusu stoklara ilişkin alış belgelerinde yer alan KDV, mükelleflerin hesaplanan KDV'sinden mahsup edilebilecektir. mükelleflerin bu haktan yararlanabilmeleri için 01.01.1999 tarihi itibarıyla mevcut mallarını 20.04.1999 tarihine ka-

dar kayıtlarının tutulduğu bürolara vermeleri gerekmektedir. Alış bedeli bulunmadığı için rayiç bedelleri ile değerlemeye tabi tutulan stoklara ilişkin KDV indirim konusu yapılamayacaktır.

D- Beyannamelerin Verilmesi ve Vergilendirilmesi:

1- Gelir Vergisi:

Basit usulde ticari kazanaç, bir hesap dönemi içinde elde edilen hasılat ile giderler ve satılan malların alış bedelleri arasındaki müspet farktır. Kazancın tespiti sırasında dönem sonu mal mevcudu hasılatla, dönem başı mal mevcudu giderlere ilave edilecektir. İşletmede kullanılan sabit kıymetler gider olarak yazılmayacak ve söz konusu sabit kıymetler üzerinden amortisman ayrılmayacaktır. Belirlenen matrah üzerinden hesaplanan vergi 1999, 2000 ve 2001 yıllarında bakanlıkça tespit edilen cetvelde derecelerine isabet eden vergiden fazla olamayacaktır. Yapılan bu düzenlemeyle götürü usulden basit usule geçen mükelleflere uygulamanın başladığı tarihten itibaren üç yıl ilave vergi yükü getirilmemiştir.

Gelir sadece basit usulde tespit edilen ticari kazançtan ibaret ise beyanname Şubat, bununla birlikte diğer gelir unsurlarından elde edilen kazanç varsa Mart ayı içinde mükellefin bağılı bulunduğu vergi dairesine verilecektir.

2- Geçici Vergi:

Basit usulde vergilendirilen mükellefler geçici vergi ödemeyeceklerdir.

3- Gelir (Stopaj) Vergisi:

193 sayılı GVK'nda yaptıkları ödemelerden vergi tevkifatı yapmak zorunda olanlar arasında basit usulde vergilendirilen ticari kazanç sahipleri sayılmadığından, bu mükellefler yaptıkları ödemelerden vergi tevkifatı yapmayacak, dolayısıyla muhtasar beyanname veremeyeceklerdir.

Mükelleflerin işlerinde yardımcı işçi çalıştırmaları halinde, bu kişilerin ücretleri diğer ücretler kapsamında vergilendirileceğinden vergi karnesi almaya, basit usulde vergilendirilen ticari kazanç sahipleri de işçilerine karne aldirmaya ve karne yazılı vergilerin ödenmesini sağlamaya mecburdurlar.

4- KDV:

Basit usulde vergilendirilen ticari kazanç sahipleri dönem içinde tahsil ettikleri KDV'lerden (hesaplanan KDV) dönem içinde yüklenedikleri ve önceki dönemlerde indirim konusu yapmadıkları KDV'yi (ve ilk beyan dönemi için belgelenen dönem başı stoklarına ilişkin yüklenilen KDV'yi) mahsup edecekler, müspet fark olması halinde söz konusu vergiyi vergi dairesine ödeyecekler, menfi fark olması halinde ise indirim konusu yapılamayan KDV sonraki dönem-

lerde indirim konusu yapılabilecektir.

Mükellefler KDV beyanlarını üçer aylık dönemler halinde takip eden ayın 25'i sonuna kadar bağlı bulundukları vergi dairesine vereceklerdir.

Basit usulde vergilendirilen mükelleflerin defter tutma zorunluluğu bulunmadığından, mal ve hizmetlere ait KDV indiriminin belgelendirilmesinde alış ve gider vesikalarının kanuni defterlere kaydedilmesine ilişkin şart aranmayacaktır.

E- Cezal Hükümler:

Yapılan denetimlerde, bir takvim yılı içinde iki defa belge almadığı veya vermediği tespit edilen mükellefler intibak ettirildikleri derecenin bir üstünden, birinci dereceden vergilendirilenler ise bulundukları dereceye ait safi kazanç tutarının % 50 artırılması suretiyle bulunan tutar üzerinden vergilendirilirler.

Yapılan denetimlerde, basit usulde vergilendirilen mükelleflerden sahte veya muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge düzenlediği veya kullandığı tespit edilenler basit usulden yararlanamazlar. Mükellefler bu hususun kendilerine tebliğ edildiği tarihi takibeden aybaşından itibaren işletme hesabı esasına göre defter tutmak suretiyle gerçek usulde vergilendirileceklerdir.

F- Diğer Hükümler:

1- Basit Usulde Tabi Olmanın Şartlarından Herhangi Birinin Yıl İçinde Kaybedenler:

01.01.1999 tarihinden 31.12.2001 tarihine kadar basit usulde vergilendirilecek olanlar hakkında 193 sayılı GVK'nun 48. maddesinde yazılı özel şartlara ilişkin hadler aranmayacaktır. Basit usule tabi olmanın genel ve özel şartlarından herhangi birini kaybedenler ertesi takvim yılı başından itibaren gerçek usulde vergilendirileceklerdir.

2- Belediye Teşkilatı Bulunmayan Köylerde (Mücvir Alan Sınırları Hariç) Faaliyette Bulunan Mükelleflerin Durumu:

01.01.1999 - 31.12.2003 tarihleri arasında belediye teşkilatı bulunmayan köylerde (mücvir alan sınırları hariç) işyeri bulunan basit usule tabi mükellefler 193 sayılı GVK'nun 103. maddesinde yazılı tarifenin birinci gelir dilimini aşmayan kazançları için beyanname vermeyeceklerdir. Ancak bu mükellefler üçer aylık dönemler itibariyle KDV beyannamesi vereceklerdir.

(*) Vergi Denetmenleri Derneği İstanbul Şube Başkanı